

ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВІ СПОСОБИ ОРГАНІЗАЦІЇ ДЕЯКИХ ПРОГРАМ СПРИЯННЯ
ЕКОНОМІЧНОМУ РОСТУ

У нашій країні стійкий економічний потенціал росту має формуватися в основному на критичній масі ринкових перетворень. У цьому зв'язку в сфері юридичної науки намітилося взаємопроникнення окремих інститутів правового регулювання господарської діяльності й організаційних моделей реалізації оптимістичного сценарію стабілізації економічного розвитку України.

Щоб зрозуміти всю складність реалізації задачі реального збереження динаміки, коли структурне руйнування економічних відносин, їх трансформація у новий якісний стан ще не завершилася, доцільно звернутися до статистичних даних. Існують десятки країн, котрі на короткому відрізку своєї економічної історії (протягом двох-трьох років) досягали досить високих темпів росту — 7-10 і вище відсотків у рік. У той же час лише деякі могли зберегти подібну динаміку в середньостроковій перспективі (до 10 і більш років). За даними Всесвітнього банку, у 1975-1984 рр. середньорічні темпи економічного росту (ВВП на душу населення) країн з високим рівнем доходів склали 2,5 %, а в 1985-1995 рр. — 1,9 % і вище відсотків росту в рік у 1985— 1995 рр. зафіксовані лише в сімох країнах: Індонезії — 6, Чилі — 6,1, Ботсвані — 6,1, Сінгапуру — 6,2, Південній Кореї — 7,7, Китаї — 8,3, Таїланді — 8,4 %.

Економічне чудо в Японії і ФРН (зв'язане з тим, що сталі високі темпи росту продовжувалися майже 25—30 років) визначалося найбільшою глибиною післявоєнних трансформаційних перетворень і відповідно — найбільш вагомим посттрансформаційним потенціалом росту» [1, с.1, 7].

У цьому зв'язку, окреслюючи соціальну цінність організаційно-господарських рішень в українській економіці, де ще не завершено створення нового інституціонального фундаменту, адекватного ринковому середовищу, варто вивчити можливості системи законодавства і господарсько-правового способу організації програм стабілізації стану в сфері економіки.

Спроби вчених закликати до правильної (тобто у відповідності з властивостями системи макроекономіки) організації порядку у цій сфері, у тому числі шляхом кодифікації господарського законодавства, нерідко трактуються і підносяться громадській думці як повернення до системи підпорядкування наказам і розпорядженням, а не як створення техніко-юридичних передумов утвердження верховенства закону. З огляду на те, що цивільне право не здатне повною мірою забезпечити ефективність правового регулювання ринку макроекономічної системи [2, с.264], варто випробувати потенціал господарсько-правових способів у подоланні нестійкості економічного розвитку і «неприбуткового ведення економіки нашої країни» [3, с.5].

О.Шпенглер, аналізуючи сутність різних систем права, виявляє модель права сучасної постіндустріальної епохи. Він пропонує розуміти під

ним тверду публічну підставу для вирішення життєвих ситуацій відповідно до існуючої у даному суспільстві «виправдувальної» імперативної основи, сформованої в результаті суспільного й економічного досвіду [4, с.86].

Досвід нашої країни показує, що поступальний розвиток її економіки затримався протягом майже десятиліття, що найбільш слабким місцем залишається низька правова дисципліна, неефективна правореалізація, неузгоджені норми економічного законодавства.

З урахуванням зазначених обставин і слід визначати зміст ринкових перетворень в Україні. В остаточному підсумку він полягає у створенні передумов задоволення економічних інтересів власника капіталу, зайнятого в обороті, і, поряд з ним, інших учасників ринкових відносин, а також рядових членів суспільства, надбанням яких є сукупний суспільний дохід.

Останнім часом уряд України почав приділяти увагу питанням планування. Про це свідчить створення інститутів стратегічних досліджень, економічного прогнозування, розробка Програми «Україна-2010». Це є позитивним проявом наукового передбачення розвитку ринкової системи господарювання при формуванні змішаної народногосподарської моделі, реалізація якої відбувається в умовах кризи і латентного характеру тіньових господарських відносин. Об'єктивно вони є результатом (курсів наш. – О.Ш.) *негативної адаптації суб'єктів господарських відносин до реалій ситуації, реалізації наміру паразитування, як це відбувається з деякими холдінговими компаніями, що використовують для цих цілей державну власність*. До таких реалій необхідно віднести: неефективну приватизацію; ріст кількості приватнопідприємницьких структур; фактичну відмову держави від права власності на значну частину державних підприємств і результати їхньої діяльності, наявність владно-підприємницьких структур, широке майнове і соціальне розмежування населення [5, с.5].

Тому необхідні подальші кроки у напрямку протидії стримуючим розвиток підприємництва протиправним факторам і попередження економічної дезорганізації. Їх академік В.К.Мамутов пов'язує із законодавчим закріпленням системи планування, що забезпечує чітку постановку цілей і розробку продуманих робочих планів їх досягнення [6, с.7].

За Законом України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України» державне прогнозування економічного і соціального розвитку – це науково обґрунтоване передбачення напрямів розвитку країни, окремих галузей економіки або окремих адміністративно-територіальних одиниць, можливого стану економіки та соціальної сфери в майбутньому, а також альтернативних шляхів і строків досягнення параметрів економічного і соціального розвитку. Прогноз економічного і соціального розвитку є засобом обґрунтування вибору тієї чи іншої стратегії та прийняття конкретних рішень органами законодавчої та виконавчої влади, органами місцевого самоврядування щодо регулювання соціально-економічних процесів [7, ст.1].

Не лише приватні, а й публічні інтереси суперечливі за своєю соціальною природою, бо будь-яка соціальна група або співтовариство не є однорідними за своїм складом утвореннями, де інтереси одних гармоній-

но поєднуються з інтересами інших [8, с.42]. Саме тому справедливий суспільний лад, система суспільних відносин, зокрема правовідносин, будуються на двох відносно самостійних, але взаємопов'язаних фундаментах – індивідуальних свободах і волі та публічних інтересах суспільства [9, с.137].

У аспекті створення державних програм, націлених гармонізувати публічні і приватні інтереси, дедалі більшого значення набуває теоретичне визначення місця й ролі господарсько-правових способів їх організації.

На прикладі залучення господарсько-правових способів у процес організації програм підтримки підприємництва можна розглянути їх комплекс.

Аналізуючи процес впливу державної політики на розвиток підприємництва, слід зазначити, що зниження рівня доходів більшої частини населення, скорочення державного сектора економіки змусили найбільш активну частину працездатного населення самостійно шукати вихід зі складного становища. Такий стихійний розвиток підприємництва не забезпечує бажаних для держави і суспільства результатів і потребує вироблення певної політики, стратегії і тактики його розвитку.

Політика держави щодо розвитку підприємництва є складовою загальної економічної політики України. Її сутність визначена в постановах Верховної Ради України, законах Указах Президента України, Постановах Кабінету Міністрів України та нормативно-правових актах інших органів.

Формування підприємницького середовища здійснюється не лише за активного впливу правового забезпечення, а й за рахунок інституціональних утворень, що обслуговують ринкову систему господарювання. Формування необхідної інфраструктури сприяння розвитку підприємництва, як уже зазначалось вище, належить до основних напрямів реалізації державної політики сприяння розвитку підприємництва.

Підтримка підприємництва як невід'ємний компонент ринкових відносин створює сприятливі умови щодо його становлення та розвитку. Зазначимо, що під інфраструктурою підтримки ми розуміємо сукупність державних, громадських та приватних інститутів, які обслуговують інтереси малого та середнього підприємництва, забезпечують умови їх господарської діяльності, сприяють розвитку і підвищенню ефективності.

На погляд вчених, організація запрограмованої державної підтримки підприємництва поєднує в собі дві функції: забезпечуючу та управлінську або регулюючу. «Забезпечення» в даному випадку означає створення сприятливих умов діяльності шляхом надання їм на визначених умовах матеріальних, грошових, інформаційних ресурсів та інших послуг. Регулююча функція пов'язана з плануванням розвитку цієї сфери, нормативно-правової регламентації та контролем. В сучасних умовах ця функція відіграє головну роль, оскільки на цьому етапі державний вплив на мале та середнє підприємництво може надати процесу їх розвитку стійкий, ефективний і керований характер [10, с.77].

До основних складових елементів найбільш поширених дій, що застосовуються у процесі формування, управління і здійснення компетенції

зобов'язаних суб'єктів відносно сприяння розвитку підприємництва, слід віднести засоби:

- організаційно-технічного попередження розпорошеності органів, відповідальних за реєстрацію суб'єктів і ліцензування господарської діяльності
- гарантування фінансово-кредитної допомоги і відновлення працездатності підприємства за певних обставин
- інформаційно-аналітичного характеру (консультативні, юридичні фірми, бізнес-центри і бізнес – інкубатори, аудиторські фірми тощо), системи зовнішньо-консультаційних та інформаційних послуг у сфері кредитної і інвестиційної діяльності – використання для розвитку інфраструктури малого бізнесу ресурсів держави, суспільних і професійних об'єднань підприємств, великих корпорацій, наукових установ та навчальних закладів (коштів фондів фінансової підтримки в сприянні розвитку підприємництва).

До того ж науковці висловлюють обґрунтовану думку щодо комплексу засобів зниження тінювих проявів у системі здійснення підприємництва і пропонують удосконалення способів запобігання тінювим проявам економіки [6, с.39–42].

На основі проведеного аналізу можна зробити висновок, що господарсько-правові способи організації національних програм розвитку економіки – це система дій, що застосовуються у процесі формування, управління і здійснення компетенції зобов'язаних суб'єктів щодо встановлення шляхів взаємодії, спрямованої на досягнення програмної мети, що не суперечить законодавству.

Нашою країною зроблені відомі практичні кроки у реформуванні економіки і створенні нової правової бази для проведення реформ. При тому, що їх супроводжувало чимало помилок, можливості національної господарської системи залишаються досить високими. Економічна динаміка двох останніх років підтверджує це. У той же час, і в сфері економіки, і у галузі права дуже важливо не тільки зберегти досягнуте, але й, спираючись на нього, вирішувати більш складні задачі. У сфері економіки – сформувати стійкий економічний потенціал росту. У галузі права – забезпечити господарюючих суб'єктів і інших економічних агентів чіткими «правилами гри» і реальною можливістю сподіватися на цінності правового господарського порядку.

Переконані, що такими практичними потребами продиктована задача формування в найближчій перспективі стабільного і цілісного соціального середовища, у якій буде протікати господарська і підприємницька діяльність в Україні.

Список літератури: 1. Гальчинский А. Возможно ли украинское чудо в экономике //Зеркало недели. 2001. 9-15 июня. 2. Галов В.В., Зинченко С.Л., Колесник Г.И. Коммерческое право: Учебник: В 2 ч. / Под ред. В. Ф. Попондопуло, В.Ф. Яковлевой Ч. 1. СПб, 1997 и 1998. Ч. 2. 1998. Правоведение.№2. 1999. 3. Мамутов В., Савельев Л. Доля государственного сектора в современной экономике // Підприємництво, господарство і право. № 9. 2002. 4. Шпенглер О. Закат Европы. Очерки мифологии мировой истории. Т.2. М., 1998. 5. Пшонка В.П. Господарсько-правові способи запобігання тінізації економіки. Дис. ... канд. юрид. наук. Донецьк. 2000. 6. Ма-

мутов В.К. Хозяйственно-правовые проблемы детенизации и декриминализации экономики // Детенизация экономики: опыт экономико-правового и экономико-математического исследования (сборник научных трудов). Донецк. 2000. 7. Закон України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України» // Відомості Верховної Ради (ВВР). 2000, № 25. Ст.195. Ст.1. 8. Хеффе О. Политика, право, справедливость. Основоположение критической философии права и государства. М.,1994. 9. Барабашев Г.В.Идеалы самоуправления и российская действительность// Государство и право. 1996. № 11.

Надійшла до редколегії 29.11.02